

etiam canonico fur notorius sive laicus, sive clericus est infamis, præsertim postquam furti condemnatus est can. *Infames*. 17, cau. 6, q. 1, ibi: *Similiter fures*. Accedit, quod omnes, qui secundum leges civiles sunt infames, tales etiam sint secundum canones, can. *Euphemium*. 7, § *Hinc colligitur*. cau. 2, q. 3.

50. *Et irregulares*. — Colligitur, quod fur notorius, aut furti condemnatus sit etiam irregularis, consequenter ad sacros ordines promoveri, vel in jam susceptis ministrare non valeat. Navarrus, *Manual.* cap. xvii, n. 204, Abbas in c. fin. h. t. n. 3 et 14. Suarez *de Censuris*. disp. 48, sect. 2, n. 2. Pirhing, h. t. n. 27, arg. can. *Qui in aliquo*, 5, dist. 51.

51. *Si sunt notorii*. — Dicitur tamen notanter in conclusione: fur notorius, aut furti condemnatus; quia furtum occultum infamiam juris non inducit, et per consequens nec irregularitatem, ut proin furem occultum episcopus ad ordinum susceptionem, et administrationem eorum admittere valeat, etsi crimen furti ultro fateatur, dummodo se pœniteat, et restituat, per textum c. fin. h. t. et ibi doctores communiter.

52. *Princeps secularis potest abolere infamiam furis, non item irregularitatem*. — Cæterum licet princeps secularis a fure auferre valeat maculam infamiae, auferre tamen nequit irregularitatem, nec ipso facto hæc cessat per abolitionem infamiae a principe seculari factam, sed necessaria est dispensatio Papæ, arg. c. *Cum te*. 23, de *Sentent. excommunican.* Ratio est, quia princeps secularis pœnas spirituales tollere nequit. Per vulgaria.

53. *Clerici furis præter infamiam, et irregularitatem est depositio*. — Resp. III. Præter pœnam infamiae, et irregularitatis, clericus fur notorius ab officio et ordine clericali deponi debet, can. *Presbyter*. 12, dist. 81, et c. *Cum non ab homine*, 10, de *Judiciis*. et ibi doctores communiter. Qui si non respiscat, etiam excommunicari; et si incorrigibilis evadat, Curiae seculari tradi debet, textu expresso cit. cap. *Cum non homine*, 10, de *Judiciis*.

54. *Sacrilegium prout est species furti, quid?* — Quæritur IV. Quid sit, et quas pœnas secum trahat crimen sacrilegii? Resp. I. Sacrilegium, prout sumitur pro specie furti, est furtum, quo res sacra e loco sive sacro, sive profano, vel res profana e loco sacro injusto

aufertur. Ita in re communis. arg. can. *Quisquis*. 21, cau. 17, q. 4, ibi: Sacrilegium committitur auferendo sacrum de sacro, vel non sacrum de sacro, sive sacrum de non sacro. Et quamvis olim de jure civili nec verum sacrilegium nec ordinariis illius pœnis subjectum fuerit furtum rei sacrae e loco profano, vel rei profanae e loco sacro, sed debuerit esse rei sacrae, e loco sacro, l. *Severus*. 5, et l. *Sacrilegi*, 9, § 1, ff. *ad Leg. Jul. de Peculat.* tamen hodie etiam in foro civili vi Constitutionis criminalis Caroli V, art. 171, sacrilegium accipitur juxta sensum canonicum.

55. *Pœna sacrilegii, quando cum violentia vel effractione*. — Resp. II. Pœna criminis sacrilegii alia est, quando cum vel sine violentia committitur, si cum violentia et effractione loci sacri committitur verum violatorem ecclesiae constituit, et pœnam illius secum trahit, de qua vide supra tit. XVII, a. mm. 42.

56. *Et quando cum effractione committitur*. — Resp. III. Si absque effractione committitur, de jure canonico pœnam excommunicationis, non quidem ipso facto, sed ferendam incurrit, a qua tamen sacrilegus absolvi nequit, donec plene satisfaciatur, arg. c. fin. h. t. et c. *Conquestus*, 16, de *foro competent.* ibi: Cum autem valde sit iniquum, ut ea, quæ collata sunt, pro remedio peccatorum venerabilibus ecclesiis, vel relictis, aliis usibus applicari, propter quod merito invasores ipsarum rerum tanquam sacrilegi sunt anathemati usque ad satisfactionem congruam supponendi.

57. De jure civili autem pœna sacrilegii est, quam supra cit. XVII, nu. 44 et 45, allegavimus: præterquam, quod cunctis etiam pœnis furti h. t. enumeratis subja- ceat.

58. *Crimen plagii, quid? Et quæ pœna illius?* — Quæritur V. Quid sit, et quibus pœnis subja- ceat plagium? Resp. I. Plagium est crimen publicum, quo quis dolose surripit hominem sui juris existentem, vel servum alienum, sive detineat illum, vel vendat, donet, permutet, vel alio contractu, quo dominium rerum transferitur, aliis tradat, l. 1, et seqq. ff. *ad Leg. Fabiam de Plagiariis*. Quod crimen, si homo sui juris subripitur, non est proprie furtum, quia libera persona sub nullius dominio, § *Item Juris institut. de tnut. stipulat.* Si vero

proles sub patria potestate constituta ita subripitur, verum furtum est, § *Interdum*. *Instit. de Obligat. quæ ex delict.* Indeque patri actio furti competit, l. *Eum qui*. 14, § *si Filiusfamilias*. ff. h. t. Non item matri utpote potestate in prolem carenti, l. *Mater*. 28, ff. eod.

Resp. II. Pœna plagii olim erat pœna pecuniaria l. fin. ff. *ad Leg. Fabiam, de Plagiari.* Hodierno autem jure est pœna mortis, c. 1, h. t. ibi: Qui furatur hominem et vendiderit, morte moriatur. juncta l. *Quoniam*. 7, et l. fin. C. *ad Leg. Fabiam, de plagiar.* quæ tamen interdum in mitiorem, puta, pœnam metalli, et exilii mutatur cit. l. fin. ff. eod. et § *Est et 10*, ibi: Est et inter publica judicia ex lege Flavia de plagiariis, quæ interdum capitis pœnam ex sacris Constitutionibus irrogat, interdum autem mitiorem.

59. *Abigeatus, et abigeus, qui?* — Quæritur VI. Quid et quibus pœnis subjectum sit abigeatus? Resp. I. Crimen abigeatus est quædam species furti, vel quasi furti, quod committunt abigei, id est illi, qui pecora ex pascuis, vel armentis subtrahunt, et quodammodo deprædantur, et abigendi studium quasi artem exercent equos de gregibus, vel oves de armentis abducentes. Ita in terminis habetur l. 1, ff. de abigeis. Porro licet abductio unius equi aut bovis abigeatum constituat, tamen abigeus non est, sed simplex fur, qui de grege ovium minus quam decem, et de grege porcorum minus, quam quinque abducit, textu expresso l. fin. ff. h. t.

60. *Et quæ pœna illius?* — Resp. II. Pœna abigeatus de jure communi varia est, pro varietate circumstantiarum delicti, et personæ, ita ut subinde ad gladium, subinde ad metallum, subinde ad bestias damnentur, subinde relegentur l. 1 et 2, ff. de abigeis, hodierna tamen consuetudine puniuntur ut fures, prout ad dictas leges magis declarant doctores.

61. *Crimen peculatus, quid?* — Quæritur VII. — Quæritur VII. Quid sit, et quas pœnas secum trahat peculatus? Resp. I. Peculatus est species furti, quo pecunia, seu ad ærarium publicum, aut fiscum principis perlinens, vel pecunia sacra, aut religiosa subripitur ab eo, cujus fidei non est commissa, l. 1, l. *Lege*. 4, princ. et § fin. l. *Sacrilegi* § *Labeo* ff. *ad Leg. Juliam, Peculat.* et § 9. *Instit. de public. judic.*

62. *Et quæ pœna illius?* — Resp. II. Pœna

peculatus est vel pecuniaria, et quidem quadruplum l. *Sacrilegii pœnam*. 8, in fine, et l. *Is qui*. 13, ff. eod. vel etiam ultimum supplicium, si hujus criminis rei sunt iudices, et magistratus: qua pœna etiam afficiuntur, qui his ministerium ad crimen exhibent, vel subtractas pecunias ab illis scienter accipiunt. § *Item Lex Julia peculatus*. 11. *Instit. de Public. judic. et L. un. C. de Crimine peculatus*. Hodie etiam pœna furti puniuntur.

63. *Quid sit crimen de residuis*. — Quæritur VIII. Quid sit, et quas pœnas habeat crimen de residuis? Resp. I. Est delictum publicum, quo pecunia ad certum usum non erogatur, sed vel retinetur, vel in alium usum convertitur l. 2 et l. *Lege Julia*, 4, § 3, ff. *ad Leg. Jul. peculatus*.

64. *Et quæ pœna illius?* — Resp. II. Pœna criminis de residuis est, quod præter infamiam cunctis criminibus publicis debitam l. *Infamem*. 7, ff. *de public. judic.* debeat restituere amplius tertiam partem rei inique detentæ, vel non debitæ erogatæ, ita, ut qui 90 florenos male erogavit, 120 florenos restituere debeat, l. *Lege Julia*. 4, ff. *ad Leg. Jul. peculatus*, ibi: Qua lege damnatus amplius tertia parte, quam debet, punitur.

65. *Quid crimen expilatæ hæreditatis? et quæ pœna illius?* — Quæritur IX. Quid sit crimen expilatæ hæreditatis? et quæ pœna illius? Resp. I. Esse crimen, quo quis ante vel post aditam, sed nondum possessam hæreditatem, rem hæreditariam mobilem surripit; quia talis censetur reus furti, l. *His enim*, 70, ff. h. t. Pœna illius est arbitraria pro diversitate circumstantiarum infligenda, l. 1, l. *Divus*, 3, ff. *Expilatæ hæreditatis*.

66. *Quid sepulcri violatio?* — Quæritur X. Quid sit sepulcri violatio? et qualiter puniatur? Resp. Est crimen, quo quis sepulcrum non tantum violat, sed etiam inde monumenta, vel alia aufert, vel cadavera effodit, et spoliatur, l. *Si sepulcrum*. 2, et l. *Præter ait*, 3, ff. *De sepulcro violato*.

67. *Et quæ pœna illius?* — Resp. II. Pœna hujus criminis præter infamiam, l. 1, ff. eod. statuta est arbitraria, et subinde etiam capitalis, præsertim, si corpora, vel ossa eruantur l. *Præter ait*, 3, l. fin. ff. eod. ibi: Res sepulcrorum violatorum, si corpora ipsa extraxerint, vel ossa eruerint, humiliores quidem fortuna ultimo supplicio afficiuntur.

tur, honestiores in insulam deportantur : alias autem relegantur, aut ad metallum damnantur.

68. *Amotio termini quid? et quæ pœna illius?* — Quæritur XI. Quid sit, et qua pœna afficiatur amotio termini? Resp. Est crimen, quo quis terminos vel lapides finales Granitzstein, oder Marcksäulen, oder Stocken dolose eruit, aufert, aut mutat, vel ut præcise noceat alteri, vel ut eidem de fundo aliquid detrahat, et suo adjiciat : cujus criminis pœna est vel pecuniaria 50 aureorum l. *Leg. Agraria*. ff. Termino amoto, vel etiam relegatio, aut fustigatio illorum, qui occupandorum aliorum finium causa id admiserint, l. *Divus Hadrianus*. ff. eod.

TITULUS XIX.

De usuris.

1. *Ratio continuationis.* — Usura vitium est affine rapinæ et furto : nam ut dicitur can. *Si quis cau.* 14, q. 4, si quis usuram accepit, rapinam facit, vita non vivit. Quod tamen cum Glossa intelligit de rapina large accepta, et prout sumitur pro qualibet injusta usurpatione, arg. can. *Meretrices. cau.* 32, quæst. 4. Igitur post titulos de raptoribus, et furtis, recte agitur de usuris : quæ materia cum proprie sit canonica, et non nihil prolixior, recte in quosdam paragraphos dividitur.

§ I.

DE NATURA ET DIVISIONE USURÆ.

2. *Usura varie accipitur.* — Usura juxta nominis etymologiam dicitur ab usu, sicuti cultura a cultu; ideoque in genere significat alicujus rei usus. Sic homo dicitur accepisse usuram præsentis vitæ, etc. Dein accipitur usura pro commodo, seu fructu ex usu proveniente, prout Cicero libro de Senectute ait : Terra nunquam sine usura reddit, quod accipit. Tertio, et magis ad propositum usura sumitur vel pro lucro ex mutuo, indeque lucratoria usura vocatur : et alio nomine etiam fœnus dicitur, vel pro ipsamet

conventionem seu contractum usurario, et sic loquendo de usura proprie dicta, seu lucratiōne.

3. *Proprie accepta definitur.* — Quæritur I. Quid sit usura? Resp. Cum communi, dicendo : usura est lucrum immediate ex mutuo proveniens, dum videlicet creditor ultra sortem vi solius mutui alteri dati aliquid exigit, et quasi ex justitia debitum accipit, arg. can. Plerique, 3, et can. fin., cau. 14, q. 3. Vel accipiendo eam pro contractu; usura est mutatio cum pacto expresso vel tacito accipiendi lucrum aliquod temporale ultra sortem ratione mutui.

4. *Est lucrum vi solius mutui proveniens.* — Dicitur notanter, ratione mutui : sive ut alii loquuntur, ex vi et causa mutui principaliter. Quia multum est unica velut sedes usuræ, per textum in can. 1, et seqq., cau. q. 3, et doctores communiter : sicuti et textus S. Scripturæ nu. 14, referendi, de solo mutuo loquuntur. Unde si quis lucrum acquirit ex locatione, conductione, liberalitate, seu gratitudine mutuatarii, usura non committitur.

5. *Ubi nomine lucri intelligitur omne, quidquid est pretio æstimabile etiam obsequia, obligationes remissiones harum, etc.* — Porro sub nomine lucri intelligitur quodlibet temporale, seu pretio æstimabile, quod ultra sortem mutuo datam accipitur, quasi ratione mutui ex justitia debitum; sive deinde illud sit pecunia, sive frumentum, vel alia res pretio æstimabilis, ut pluribus dicitur, can. *Si fœneraveris*, et seqq., cau. 14, q. 3, ubi dicitur, usuram esse, quidquid ultra sortem recipit, sive sit pecunia, sive triticum, sive merces, sive quodcumque aliud. Et hoc communiter etiam extendunt doctores ad obligationem civilem quidpiam ex debito seu pacto sibi præstandi ratione mutui v. g. apud se emendi merces, sibi vendendi, aut operas suas locandi, vel ut mutuatarius creditori præstet obsequium aliunde indebitum. Layman, lib. III, tract. IV, cap. xvi, nu. 2. Palao, tract. XXXII, disp. 4, pun. 11, n. 2. Ratio est, quia hujusmodi onera et obligationes sunt pretio æstimabilia, adeoque vi solius mutui absque usura exigi non possunt.

6. *Usura alia est mentalis, alia realis.* — Quæritur II. Quotplex sit usura. Resp. Eam varie dividi, et primo quidem in mentalem, et realem. Usura mentalis est, quando quis eo animo ac intentione dat mutuum,

ut acquirat lucrum ex mutuo tanquam ex justitia debitum in compensationem illius, quamvis nullo interveniente pacto expresso vel tacito de lucro. Quare usura mentalis non sumitur hic pro sola voluntate committendi usuram, prout præcendit ab omni actu externo (tale enim propositum potius est, et dicitur usura interna, quam usura mentalis) sed accipitur pro actu externo, quo mutuum datur cum spe et intentione accipiendi lucrum ex mutuo, quamvis sine ullo pacto externo, arg. c. *Consuluit*. h. t. atque in simili explicavimus supra fit. III, num. 15 et 16. *Simoniam mentalem*. Usura realis e contra est, quando quis mutuatur cum pacto expresso, vel tacito accipiendi ultra sortem lucrum ex mutuo. Navarrus, de *Usuris*, n. 12, et doctores communiter.

7. *Realis alia expressa, alia palliata.* — Deinde usura realis dividitur in expressam, et tacitam, seu palliatam. Expressa seu formalis et manifesta usura est, quando expresse exigitur pretium pro mutuo v. g. mutuo tibi centum florenos. eo pacto, ut post annum reddas mihi centum, et tot vel tot ultra. Usura palliata seu virtualis est, quæ non committitur vi contractus mutui formalis et expressi, sed alterius contractus nomine ac specie veluti pallio occultati : ut si mercator ob solam dilationem solutionis pretii (secus si id fieret ratione lucri cessantis vel damni emergentis, etc.) merces multo carius venderet; nam hoc in re aliud non esset, quam emptori mutuam dare pecuniam, post aliquod tempus cum auctario recipiendam, quod reprobatur c. *In civitate. de usuris*.

8. *Usuræ alie sunt centesimæ, alie bessales, alie semisses, quintunces, quadrantes, trientes.* — Tertio, usuræ dividi possunt pro diversa earum taxatione et moderatione. Hinc aliæ dicuntur centesimæ, aliæ bessales, Semisses, Quintunces, quadrantes, Trientes, prout appellantur l. *Eos qui c. de Usuris*, et alibi. Cæterum quidnam sit usura centesima, juxta quam cæteræ suam sumunt interpretationem, variant doctores. Et quidem Vallensis h. t. § 2, num. 4, notat, quod veteres solebant stipulari usuram in singulos menses : et quod centesima usura fuerit illa, quando pro centum quolibet anno solvebantur duodecim, ita ut singulis mensibus solverentur pro centum florenis singuli floreni. Unde quia bessales usuræ sunt bes, seu octo uncie centesimæ usuræ; et usuræ semisses

sunt pars dimidia; quintunces, quinque ejus uncie sive partes; et quadrantes quatuor, trientes, tres : mox patebit, quantam juxta hanc supputationem faciant, seu reddant dictæ usuræ per singulos annos : nam illæ reddunt octo pro centum, istæ vero sex, quinque, quatuor, tria, etc.

9. E contra Hostiensis, et cum eo Fagnanus in c. *Naviganti*, h. t. n. 6, item Glossa in l. *Eos qui c. de Usuris*, §. *Tertiam partem*, et alibi, atque etiam vocabularium juris, §. *Usura*, docent, quod secundum jus communem usura centesima sit ea, quæ infra annum æquiparatur sorti. Quæ quidem interpretatio fundatur in l. *Nihil interest*. ff. *de Fœnore nautico*, ibi : Ad finem non ultra duplum centesimæ debetur. Ubi Glossa ait : Duplum connumerata summa sortis cum usuris in fine anni. Unde juxta hanc supputationem etiam aliæ usuræ, de quibus fit mentio in jure civili, reddunt magnam quantitatem videlicet bessales pro centum sexaginta sex; semisses quinquaginta, et sic loquendo de cæteris. Clarius loquitur Glossa in Auth. *de Alienat.* §. *Centesima*, ibi : Centesima dicitur, quæ anno sorti æquiparatur, quasi rotunda, ut centenarius numerus est rotundus. Quarta centesimæ ergo dicitur, quæ quatuor annis æquiparatur; et sic si bene computes, facit quinque denarios pro qualibet libra, et quolibet mense. Adde Glossam, Auth. *Hoc jus porrectum*, §. *Centesima, de sanctis Ecclesiis*.

10. *Aliæ simplices, aliæ usuræ usurarum.* — Quarto : Usuræ aliæ simplices, aliæ usuræ usurarum vocantur. Simples sunt, de quibus hactenus diximus. Usuræ usurarum vero, quæ ex usura seu lucro usurario non soluto, seu nova sorte exiguntur, ut dum quis v. g. 1000 florenos, pro 50 annuatim solvendis in mutuum dat, et de istis 50 florenis debito tempore non solutis seu summa capitali præter priorem novas usuras v. g. unum florenum cum dimidio annuatim exigit; de qua usura magis infra § seq. a n. 26.

11. *Aliæ compensatoriæ, seu restauratoriæ, aliæ punitoriæ, seu moratoriæ, aliæ lucratiivæ.* — Denique usuræ aliæ sunt, et vocantur compensatoriæ; aliæ lucratoriæ. Usuræ compensatoriæ dicuntur, in quibus pactum fuit de solvenda ultra sortem pecunia, vel alia re pretio æstimabili, ratione damni emergentis, vel lucri cessantis, aut ratione periculi, laboris, seu expensarum, quæ pro-